

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

בת שבע - אם המלכות

הרבנית ברוריה בן שחר

1. **מדרש משלי פרשה לא:** ד"א: **אשת חיל מי ימצא...** [כב] מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה. זו בת שבע, שיצא ממנה שלמה, שהיה מרוקם בשש וארגמן, ומלך מסוף העולם ועד סופו.

א. ראויה היתה בת שבע לדוד

2. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קז עמוד א

דרש רבא: מאי דכתיב: כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד (תהילים לח, יח) - **ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית**, אלא שבאה אליו במכאוב. וכן תנא דבי רבי ישמעאל: **ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם**, אלא שאכלה פגה.

3. חידושי אגדות למהר"ל, שם

ראויה היתה בת שבע וכו'. פ"י שאין סברא לומר שהיה נולד שלמה שהיה בונה בית המקדש רק (אלא) מאשה מיוחדת, וקודם שנולד היה הנביא מתנבא על לידת שלמה. **לכך אי אפשר רק שיהיה שלמה מן האשה שהיא ראויה לדוד**, ובת שבע ראויה לו כי דוד היה שביעי ג"כ בבני ישי, לכך ראויה לו בת שבע. רק שאכלה פגה, כלומר שעדיין לא הגיע הזמן, ומפני שהיתה ראויה אליו היה להוט אחריה, כמו דבר שהוא מוכן ומזומן אליו ואין יכול להמתין עד שהגיע זמן הכושר.

4. חומת אנך תהלים לח, יט: כי עווני אגיד אדאג מחטאתי

... שאמרתי לאוריה שהיה נושא כליו של גולית שאתן לו בת ישראל לאשה ומשו"ה גזרו מן השמים לתת לו בת שבע אשתי, ועל זה אדאג שאני גרמתי לעצמי (וכן בכלי יקר שמואל א, יז ע"פ המדרש)

ב. מוסר אם

5. משלי לא פסוקים א-ד:

א דְּבַרִי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אִמּוֹ: ב מַה בְּרִי וּמַה בֶּר בְּטַנִּי וּמַה בֶּר נִדְרֵי: ג אֵל תִּתֵּן לְנָשִׁים חֵילָךְ וּדְרָכֶיךָ לְמַחֹת מְלָכִין: ד אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל אֵל לְמַלְכִים שְׁתוּ יַיִן וּלְרוֹזְנִים אֵי שִׁכָּר:

6. במדבר רבה פרשת נשא פרשה י סימן ד

ד ה"ד (משלי לא) **דברי למואל מלך למה נקרא שלמה למואל?** אמר ר' ישמעאל: באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש נשא בתיה בת פרעה, והיה שם צהלת שמחת ביהמ"ק וצהלת בת פרעה ועלתה צהלת שמחת בית פרעה יותר מצהלת בית המקדש... ובאותו שעה עלתה במחשבה לפני הקב"ה להחריב את ירושלים, ה"ד (ירמיה לב) כי על אפי ועל חמתי וגו'... **מה עשתה בת פרעה?** כמין פרס שטחה לו למעלה ממנו וקבעה בו כל מיני אבנים טובות ומרגליות שהיו מבהיקות כעין כוכבים ומזלות וכל זמן שהיה שלמה רוצה לעמוד היה רואה אותן הכוכבים והמזלות והיה ישן לו עד ארבע שעות. א"ר לוי אותו היום נתקרב תמיד בארבע שעות, ועל אותה שעה שנינו מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות והיו ישראל עצבים שהיה יום חנוכת בית המקדש ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה ישן שלמה והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות. **הלכו והודיעו לבת שבע אמו, והלכה היא והקיצתו והוכיחתו ה"ד (משלי לא) משא אשר יסרתו אמו.**

7. ויקרא רבה פרשת שמיני פרשה יב סימן ה

אמרה ליה: ברי הרבה נשים נשא אביך וכיון שבא נתן הנביא ואמר לו (דברי הימים א כב) הנה בן נולד לך כי שלמה יהיה שמו, היתה כל אחת אומרת אם מעמדת אני שלמה אני מקריבה כל קרבנות שבתורה. **ועכשיו עמדתי בקרבנותי בידי ואתה ישן!?**

8. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ע עמוד ב

דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מלמד שכפאתו אמו על העמוד, ואמרה לו: מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי. **מה ברי** - הכל יודעים שאביך ירא שמים היה, עכשיו יאמרו: אמו גרמה לו. **ומה בר בטני** - כל הנשים של בית אביך כיון שמתעברות שוב אינן רואות פני המלך, ואני דחקתי ונכנסתי, כדי שיהא לי בן מזורז ומלובן.

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

8. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ע עמוד ב - המשך

ומה בר נדרי - כל נשים של בית אביך היו נודרות: יהא לי בן הגון למלכות, ואני נדרתי ואמרתי: יהא לי בן זריז וממולא בתורה, והגון לנביאות. אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין. אל למלכים אמרה לו: מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים ואומרים למה לנו אל, ולרוזנים אי שכר - מי שכל רזי עולם גלויים לו ישתה יין וישתכר? מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו ישתה יין וישתכר?

9. מלבי"ם, משלי לא, א: דברי למואל, ספר המוסר שיסרה אמו ללמואל מלך משא:

מה ברי. אתה המבורר מכל בני מצד ג' ענינים,

[א] שאתה ברי, ר"ל הנברר אצלי מכל בני ע"י הלימוד והחינוך ששקדתי עליך יותר מעל כל בני,

[ב] אתה בר בטני המבורר מצד בטני, שיצאת מבורר **מטבעך מלידה ומבטן ומהריון** מיוחד בטבעך להיות סגולה מכל בני,

[ג] אתה בר נדרי **שנדרתי בעבורך נדרים גדולים לאלקים**, בענין שאתה הנברר קודם ההריון ע"י נדרים גדולים ותפלה לאלקים, ובעת ההריון מרחם משחר, ואחרי הלידה על ידי חינוך ולימוד:

10. רבנו יונה מגירונדי, איגרת התשובה, דרשת הנשים

סעיף עב: כה תאמר לבית יעקב, ותגד לבני ישראל (שמות יט, ג)... ולמה נצטוו לדבר עם הנשים תחילה?

מפני **ששולחות** בניהן לבית הספר, **ומשימות עיניהן** עליהם שיתעסקו בתורה, **ומרחמות עליהם** בבואם מבית הספר, **ומושכות לבם** בדברים טובים כדי שיהיו חפצים בתורה, **ושומרות אותם** שלא יבטלו מהתורה, **ומלמדים אותם** יראת חטא בילדותם שנאמר: 'חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה' (משלי כב, ו) **ונמצא הנשים הצנועות מסבבות התורה והיראה**.

ובסעיף עט: תהא האשה זהירה להתפלל ערב ובקר וצהריים, ובסוף תפילתה יהא עיקר תחנוניה על בניה ובנותיה שיהיו יראי שמים ושיהיו מוצלחים בתורה, כי עיקר זכותה של האשה לעוה"ב שבניה עובדים לה' יתברך ועושים רצונו ויראים אותו.

ס' פא: וכשהאשה מדלקת את הנר... תתפלל על בניה שיהיו מאירים בעולם בתורה ובמצוות וביראת שמים...

ס' פב: כל הימים שהאשה הרה, תתפלל תמיד שיהא הולד ירא שמים, וחכם לב ומצליח בתורה ובמצוות..

ג. כיבוד אם

11. סנהדרין ע, ב:... אמר רבי יצחק: **מניין שחזר שלמה והודה לאמו?** - **דכתיב** (משלי ל, ב) **כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי..** כי בער אנכי מאיש - מנח... ולא בינת אדם לי - זה אדם הראשון..

12. אבן עזרא משלי ל, א: (א) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו - בתחלת הספר הודיע כי יסרו אביו על החכמה וספר כאן **שיסרתו אמו בת שבע אחר מות אביו** ללמדו חכמה להתרחק מן הנשים ומן היין כי הם סבת הרשע והפשע **ובעבור חכמתם וכבודם** שבח האשה החכמה ע"ד אלפא ביתא להיות לזכרון.

13. שיר השירים פרק ג פסוק יא: **צִאֲנָה וְרֵאֲיֶנָּה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֹחַת לְבוֹ:**

14. אלשיך שם:

צאנה וראינה וכו'. ואמר צאינה וראינה שם במלך שלמה בן דוד... ותסתכלו בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו את בת פרעה, שהיה ביום שמחת לבו ביום חנוכת המזבח, ששהה עם בת פרעה עד ארבע שעות מלהתקרב שם התמיד ואז יסרתו אמו, כמו שאמרו ז"ל (במדבר רבה י ד) שכפאתו על העמוד אמרה מה ברי וכו' (משלי לא ב). **ואז קנה עטרה גדולה, בסבלנות וקבלת התוכחת ההוא עם כל גדולתו**. ואין ספק שבזכות קבלת התוכחת ההוא, נעשה פרקליט ועטרה ככל עטרות הנעשות על ידי כל מצוה ומצוה כמדובר, שעליהן נאמר ועטרותיהן בראשיהן, **נמצא כי היא תתייחס למעטרת אותו בעטרה ביום ההוא**: ולמה עשתה כן להכניעו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, וכדאי בדיון לעיני הרואים? אך זה יורה כי גם שהוא יתברך צוה לעשות המקדש המעוז שהיה מתחנך אז, לא הבית הוא העיקר, כי אם השלמים אשר במשרה הוא יתברך שכינתו. על כן לא שתה לבה אל בושותו ביום שמחת החינוך, כי אמרה מה בצע לו יתברך בבית המקדש, אם השלם שבישראל שהבית נכון עליו, הוא עיקר השראת שכינה, מקל את ראשו? ואיך תשרה שכינה, והלא חס וחלילה נמצא הכל מתבטל... וזה אומרו במשלי לא, א: דברי למואל מלך... כי למו אל היה נחשב למלך עם כל כבודו זה, **לא גבה לבו מלספר אשר יסרתו אמו**, כי היו דבריו לאמר משא אשר יסרתו אמו, כלומר **שלמשא שהוא דבר ה' מחשיב אשר יסרתו אמו ולא יבוש מלהגידם וכו'**:

חושך שבטו, שונא בנו ואהבו, שחרו מוסר: משלי יג, כד
שמע בני מוסר אביך ואל-תטש תורת אמן: משלי א, ח